

МА Лука Савчић, истраживач-приправник
Универзитет у Београду, Филозофски факултет
savic.luka.luka@gmail.com

Критичко издање историјске грађе

Извештај Латинке Перовић о међународном омладинском и студентском семинару одржаном септембра 1960. године у Дубровнику

Латинка Перовић (Крагујевац, 4. октобар 1933. године – Београд, 12. децембар 2022). Основне студије завршила је 1954. године на Филозофском факултету у Београду, на Групи за српски језик и књижевност, где је две године касније и магистрирала на тему „Допунске и одредбене синтагме у језику Иве Андрића“. Свој други магистарски рад под називом „Културна политика у Југославији после Другог светског рата“ одбранила је 1965. године на Факултету политичких наука у Београду, а на истом факултету је 10 година касније и докторирала тезом „Дебата о националном питању у Независној радничкој партији Југославије 1923. године“. Још у току студија, учлавивши се у омладински покрет, почела је да гради изузетно запажену политичку каријеру. Њен политички успон, од чланства у Централном комитету омладине Југославије, функције председнице Конференције за друштвену активност жена Југославије, па све до секретарке Централног комитета Савеза комуниста Србије, нагло је окончан 1972. године након обрачуна са српским либералима. Од тог тренутка потпуно се посветила научном раду, објавивши преко 300 библиографских јединица.¹

¹ О богатој биографији и библиографији Латинке Перовић видети: *Enciklopedija srpske istoriografije*, priredili Sima Ćirković i Rade Mihaljčić, Beograd 1997; *Spomenica Instituta za noviju istoriju Srbije 1958–2008*, Beograd 2008; O. Milosavljević, *Činjenice i tumačenja. Dva razgovora sa Latinkom Perović*, Beograd: Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, 2010.

Пред читаоцима се налази текст Латинке Перовић објављен у петом броју двомесечника *Социјализам* за 1960. годину,² партијском листу који је почео да излази две године раније као „орган Централног комитета Савеза комуниста Југославије“. Текст је написала са само 27 година, у тренутку када је вршила дужност у Централном комитету омладине Југославије. Чињеница да се, поред редовног објављивања чланака, Латинка Перовић као једина жена налазила у редакцији поменутог високо котираног партијског часописа јасно говори о њеним изузетним политичким способностима.

Извештавајући о међународном студентском и омладинском семинару Латинка Перовић обрадила је бројне тадашње актуелне теме: хладни рат, разоружање, коегзистенцију, борбу за мир, борбу против колонијализма и не-околонијализма, деколонизацију која се у том тренутку налазила на врхунцу, борбу против заосталости у Трећем свету и неопходност пружања помоћи неразвијеним земљама. Тако је приложени текст постао споменик времена, огледало стања међу омладином, али и сведочанство о званичним ставовима југословенске државе.

Лука Савчић

² L. Perović, „Međunarodni omladinski i studentski seminar 'Mir, borba protiv kolonijalizma i pomoć nerazvijenim zemljama““, *Socijalizam*, 5 (1960), 101–107.

Међународни омладински и студентски семинар „Мир, борба против колонијализма и помоћ неразвијеним земљама“

Разграната међународна сарадња Народне омладине и Савеза студената Југославије са многим омладинским студентским организацијама имала је разноврсне облике. Поред размене делегација, студијских група, организовања међународних омладинских и студентских центара, учествовања у радним камповима, последњих неколико година у Југославији је организовано више међународних омладинских и студентских семинара. У досадашњој међународној активности Народне омладине и Савеза студената Југославије семинари су се афирмисали као веома погодна могућност слободне размене мишљења о проблемима које интересују данашње младе генерације. У условима подељености савременог омладинског и студентског покрета у свету слободна размена мишљења о најразличитијим питањима живота и делатности младих људи доприносила је бољем узајамном упознавању, отклањању предрасуда и неповерења којих хладни рат није поштедео ни омладински ни студентски покрет.

Приликом избора теме за овогодишњи међународни омладински и студентски семинар, одржан од 5 до 12–ог септембра у Дубровнику, Централни комитет Народне омладине и Централни одбор Савеза студената Југославије оријентисали су се на такву проблематику која прожима активност највећег броја омладинских и студентских организација и која је довољно општа и заједничка да би могла омогућити учешће великом броју организација, без обзира на њихову идеолошку опредељеност. Нема сумње да је оба ова услова пре свих других испуњавала тема: „Мир, борба против колонијализма и помоћ неразвијеним земљама“. Да је то тачно, најбоље показује одзив на који је у омладинском и студентском покрету наишла идеја о одржавању оваквог семинара. У раду семинара учествовали су представници 52 омладинске и студентске организације. Било је заступљено 48 националних организација из следећих 35 земаља: Алжира, Аргентине, Бахреина, Цејлона, Колумбије, Конга, Кубе, Кипра, Данске, Еквадора, Ел Салвадора, Федералне Републике Немачке, Велике Британије, Грчке, Холандије, Хондураса, Индије, Индонезије, Израела, Италије, Марока, Мексика, Мозамбика, Никарагве, Панаме, Палестине, Пољске (само студенти), Доминиканске Републике (представници организације у избеглиштву), Сенегала, Туниса, Уједињене Арапске Републике, Уругваја, Сједињених Америчких Држава, Занзибара и Југославије. У раду семинара учествовали су и представници четири следеће међународне студентске и омладинске организације: Светске

федерације демократске омладине са седиштем у Будимпешти, Међународног савеза студената са седиштем у Прагу, Светске омладинске скупштине и Координационог секретаријата националних студентских унија.

Ширина и репрезентативност овог међународног омладинског и студентског скупа потврдила је да је тема актуелна и да су за њу млади заинтересовани; да борба за очување мира у свету представља најширу платформу на којој се данас могу окупити и сарађивати омладинске и студентске снаге света.

Основна питања била су: борба за мир, борба против колонијализма и неоколонијализма, разорување, помоћ неразвијеним земљама, улога Организације уједињених нација, коегзистенција и - у оквиру свих тих проблема – улога омладине и њене сарадње у савременим условима.

Основу за веома плодну дискусију дали су главни реферат, који је у име организатора поднео председник Народне омладине Југославије, и кореферати које су поднели представници омладинских организација Алжира, Марока, Латинске Америке (Аргентине).

Треба одмах рећи да је на семинару, упркос извесних разлика у гледиштима, изражена једнодушност у погледу најбитнијих проблема савременог света: мир је најдубља жеља свих народа света – то је био први и основни закључак семинара; колонијализам и неоколонијализам су оштро осуђени у свим њиховим облицима; осуђена је такође трка у наорувању; наглашена је: нужност превазилажења блоковске подељености света; неопходност ефикасније помоћи неразвијеним земљама; да је активна мирољубива коегзистенција једина алтернатива рату у савременим условима; да савремене младе генерације имају историјске задатке у борби за позитивно решавање свих поменутих проблема, да оне, превазилазећи разлике које их деле, треба још чвршће да удруже своје напоре да би човечанство остварило – слободу и економску еманципацију.

Друштвено-политички догађаји у многим земљама последњих година показали су да су очигледно млади људи посебно заинтересовани за отклањање затегнутости и за обезбеђивање мира у свету. То је и разумљиво. Јер, насупрот рату, мир би младима отворио широке хоризонте школовања, образовања и рада. Ни у реферату, ни у дискусији мир није био схваћен као пацифистичка илузија. Учесници семинара, посебно они из неразвијених земаља, истицали су да једино мир омогућава економски и општи напредак свих народа и земаља; земљама, које су недавно стекле независност, да се ослободе заосталости и економске беде, у којима их је оставио колонијализам.

Народи који су у својим земљама приступили изградњи социјалистичког друштва такође су животно заинтересовани да се онемогући евентуални рат. Индустријализација која је у њима почела, развитак производних снага и изградња социјалистичких друштвених односа могуће су само у условима светског мира. Отуда је борба за мир у исто време и део опште борбе за материјални и

општедруштвени напредак, а у социјалистичким земљама још и део борбе за социјализам и социјалистичке друштвене односе.

На семинару су се, додуше, чула и мишљења да (на пример у Латинској Америци) не може бити мира све док су поједини народи, сурово експлоатирани, под влашћу буржоаских диктатура и стране доминације. Међутим, осуда рата као средства регулисања односа међу државама не значи осуду борбе народа за слободу, националну независност и друштвени прогрес. Напротив, ова борба, која, у зависности од конкретних услова, може да буде и веома оштра, део је напора за спречавање рата између држава. У данашњим условима само мир и ликвидација хладноратовске затегнутости могу створити релативно најповољније услове за прогресивно решавање унутрашњих противречности и за развитак свих ослободилачких, демократских и социјалистичких покрета. Јер, као што је то последњих година показао пример многих земаља, развитак савременог света се не може зауставити, економски и социјални процеси усмерени ка даљем економском и политичком ослобођењу народа, ка социјалном препороду на бази социјализма – не могу се зауставити, а понајмање у условима мира. Мир не значи залеђивање садашњег стања у свету у коме живе стотине милиона обесправљених и потлачених људи, у коме су цели народи и расе још увек потчињени привилегованим експлоататорским снагама, што представља најдубљи извор ратних опасности. Сузбијати те опасности значи борити се за прогресивне преображаје у свету. Зато је на семинару наглашено да борба за мир представља борбу за нови свет, за потпуно равноправне односе међу народима, за друштвени напредак.

У односу на питања колонијализма и стање у недавно ослобођеним или још неослобођеним подручјима готово није било разлика у иступањима учесника семинара. Било је можда нијанси у оштрини с којом су осуђивани сви видови колонијализма. Представници омладине бивших садашњих колонијалних метропола, као и представници омладине оних земаља које су се до недавно налазиле се још увек налазе у колонијалном ропству једнако су о колонијализму говорили као срамној појави, која је историјски већ осуђена и превазиђена и која мора бити што пре ликвидирана. У дискусијама и у реферату изнети су многи подаци о тешком стању у колонијалним земљама, као и у онима које су недавно стекле слободу: у Алжиру на пример, неписмена су 93% Африканца, а само 8% Европљана; у Нигерији је неписмено 88%, у Судану 90%, у Француској и Црној Африци више од 90%, у Њаси 99,2% у португалским афричким колонијама школе похађа свега 2% домородачког становништва; на 11 афричких територија до 1956 године није постојао ниједан универзитет; у недавно проглашеној Републици Конгу, на дан стицања независности, од готово 14 милиона Конгоанаца било је свега 16 факултетски образованих, међу њима само један лекар; године 1956 на три афричка универзитета (Витвотерсрендски, Кептаун, Форд Хер) више обра-

зовање стекло је 865 Африканаца, а 23.435 Европљана; на Мадагаскару, који има 4 милиона становника, нема ниједног универзитета; у Судану је доскора на 11 милиона становника било свега 900 студената; у Нигерији, која има 30 милиона становника, на четири више школе укупно студира 800 Африканаца; у Латинској Америци на 100 хиљада становника долази 170 учитеља и 17 лекара...

Још више пажње посветили су представници многих земаља анализи нових облика у којима бивше колонијалне силе настоје да задрже своје економске и политичке позиције у својим бившим колонијама и поседима. У том смислу чуле су се не само оштре осуде неоколонијализма већ и разна мишљења о облицима борбе против остатака сваке колонијалне доминације. Потпуна независност у економској политици, помоћ са стране, обучавање кадрова, као и слабодна равноправна економска сарадња – спомињани су при томе као неки од могућих путева да се то оствари. Није случајно што су представници омладине многих земаља, анализирајући ове проблеме, изражавали мишљења да хладни рат, блоковска подељеност света и ограничавања светске економске размене као њихова последица – представљају велике тешкоће њиховим земљама у борби за бржу ликвидацију остатака колонијализма и неоколонијализма и да оне, отуда, своју перспективу виде једино у блоковској неангажованости и у политици мирољубиве коегзистенције, која би временом довела до превазилажења и ликвидације садашње подељености у свету.

Жива дискусија на семинару вођена је о проблемима помоћи неразвијеним земљама. Сви су се сложили да је таква помоћ неопходна, да је финансирање неразвијених земаља и подручја обавеза и потреба целог света, не из милосрђа, већ из потребе да се у будућности обезбеди нормална производња и потрошња свих земаља, и развијених као и неразвијених. Истицана је опасност да, услед увођења значајних научних и техничких достигнућа у производни процес, када производна моћ развијених земаља постаје све већа, не дође једног дана до кобног апсурда да се – због заустајања куповне моћи две трећине светских потрошача из неразвијених земаља – поремети производња највећих светских произвођача и тиме угрози економска стабилност света као целине. У томе, разуме се, није било спора, утолико пре што извесне званичне статистике показују да се јаз између развијених и неразвијених за последњих сто година није смањивао већ продубљивао и што би се и даље продубљивао ако се међународни економски односи не би мењали у складу с потребама светске привреде као целине. Богати би тако временом постојали још богатији, а сиромашни би још више заостајали. Неколико учесника поновило је мисао сличну мисли друга Тита да су „колонијалне силе дужне да врате бар један дио онога што су некад однеле из колонијалних земаља“.

Разлике у мишљењима, међутим, појавиле су се онда када се дискутовало о томе како и којим инструментима организовати помоћ неразвијеним земљама.

Велики број учесника, међу њима и представници Народне омладине Југославије, тврдио је да облици помоћи на билатералној основи нису најпогоднији, да они омогућавају условљавање помоћи разним политичким, економским и војним захтевима и да су, у постојећим условима, Уједињене нације најпогоднији механизам преко кога би требало организовати и давати помоћ неразвијеним земљама. Међутим, представници извесних омладинских организација изразили су сумњу у исправност таквих поставки. Та сумња се заснивала на извесном неповерењу у Уједињене нације, на тврђењу да је светска организација често пристрасна и да је под утицајем групе развијених империјалистичко-колонијалних земаља, које и преко Уједињених нација желе да утичу да се помоћ дели на начин који одговара њиховим уским интересима. (У прилог тврдње о пристрасности Организације уједињених нација спомињан је случај Конга.) С друге стране, представници земаља Латинске Америке истицали су такође да је веома важно коме се помоћ даје у једној земљи. Неће ли, питали су се они, евентуална помоћ која би се и преко Уједињених нација дала, на пример Доминиканској Републици, у ствари јачати диктаторски режим Рафаела Трухиља! Поједини дискусанти су изјављивали да у принципу не треба одбацити ни форме билатералне помоћи уколико се она даје без икаквих услова.

Једном речи, дискусија је показала сву сложеност проблема помоћи неразвијеним земљама, која је у ствари одраз дубине противречности у савременом свету.

Ипак се на крају најснажније афирмисало гледиште да је Организација уједињених нација, која постаје све универзалнија, самим тим и све подеснији оквир за организовање широке помоћи неразвијеним земљама под релативно најбоље могућим условима.

О разоружању се исто тако много дискутовало у оквиру помоћи неразвијеним земљама. Огромна средства која се сваке године дају на наоружање (120 милијарди долара) често су упоређивана са сразмерно ништавним сумама којима се помажу неразвијене земље (око 2,5 милијарде долара, што у ствари износи само пола процента националног дохотка земаља давалаца помоћи). Сваки учесник је из овога извукао закључак да се треба ефикасније борити за разоружање да би се тако ослободила већа средства за развој недовољно развијених земаља и истовремено уклонила велика претња миру и слободном људском развоју.

Најразличитија схватања чула су се о суштини активне мирољубиве коегзистенције. У извесној мери то је разумљиво, јер су се у тим разликама одразили различити услови појединих земаља. Иако је у уводном реферату било јасно речено да активна мирољубива коегзистенција не значи исто што и коегзистирање два супротна блока, „само пасивно подношење два система“, да она не значи „конзервирање постојећег стања у свету и одржавање статуса кво“ - ипак се постављало питање како коегзистенцију помирити са нужношћу даље

борбе унутрашњих прогресивних снага сваке земље за ослобођење од стране доминације, за демократизацију земље, како, другим речима, коегзистенцију ускладити са унутрашњом класном борбом сваке земље.

Неразумевања такве врсте најизразитије су показали представници неких земаља из Латинске Америке. У одговору на та несхватања представници НОЈ, ССЈ и други истицали су да активна мирољубива коегзистенција у ствари представља такве услове и односе у свету који би демократским и социјалистичким снагама унутар сваке земље омогућили да у интересу прогреса и социјализма на најповољнији начин разрешавају основне унутрашње друштвене противречности својих земаља. Послератни развитак света пружио је о томе врло убедљиве доказе. Демократске и социјалистичке снаге многих земаља су у својој борби постигле највише резултате управо у време када је затегнутост у свету била најмања и, обрнуто, оне су биле спутаване док је кулминирала атмосфера хладног рата и блоковштине

Разматрајући горуће проблеме савременог света, представници омладине и студената полазили су од места и улоге коју млади имају у решавању тих проблема. Потребно је све активније ангажовање младих у борби за материјални развитак друштва и нове односе у њему. Логично би зато било очекивати да они буду више него њихови претходници ослобођени лоших традиција, да имају шире погледе на проблеме човека и света, да се смелије обрачунавају са предрасудама и да превазилазе све оно негативно што су услед објективних историјских услова носиле генерације пре њих. Због тога је сарадња између различитих омладинских и студентских организација оцењена као највећа потреба и задатак данашњег омладинског и студентског покрета.

Разлике у погледима на поједине проблеме и на методе њиховог решавања резултат су услова у појединим земљама, од којих се полазило у дискусији. Те разлике нису онемогућавале успешан рад семинара. Напротив, оне су помогле да се проблеми света сагледају у њиховој повезаности, различитости и целовитости. Оне, наравно, ни убудуће неће представљати препреку за развијање још шире и плодносније сарадње у борби за очување мира и општи прогрес.

На семинару нису донете никакве резолуције, није се ни о чему гласало. Семинар је био замишљен и остварен као широка слободна омладинска и студентска трибина о оним најбитнијим питањима савременог света за која су млади животно заинтересовани. Његова најлепша одлика јесте у тежњи учесника да и поред разлика нађу оно што им је заједничко у борби за очување мира и за друштвени напредак. Његов стварни значај је у томе што је не само подстакао сарадњу Народне омладине и Савеза студената Југославије са многим омладинским и студентским организацијама у свету, већ и допринео обогаћивању омладинске и студентске сарадње уопште.

Латинка Перовић